

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Міжнародний гуманітарний університет

Факультет лінгвістики та перекладу

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

«Мова та культура:
сучасні аспекти співвідношення»

Одеса | Україна

20-21 листопада 2015 року

У процесі дослідження вищезазначених мікрополів, ми визначаємо ядерні та периферійні складові кожного мікрополя та встановлюємо, що загальна кількість лексем, які належать до макрополя «citizen» – 58 лексем: *aboriginal, associate, autochthon, burgess, burgher, citizen, citizenry, civilian, civvy, compatriot, comrade, consitutency, cosmopolite, countryman\woman, demob, denizen, dweller, easterner, ethnic, freeman, hyphenate, immigrant, indigene, individual, inductee, inhabitant, islander, local, lodger, member of community, national, native, naturalized person, northerner, occupant, oppidan, populace, ratepayer\taxpayer, renter, representative, resident, roomer, scion, settler, socius, sojourner, southerner, statesman, subject, suburbanite, tenant, townie\townsfolk\townspeople, tribesman\woman, urbanite, veteran, villager, voter, westerner*, які можна структурувати на ядерні та периферійні мікрополя макрополя CITIZEN.

У процесі етимологічного аналізу встановлено, що пласт лексичних номінацій зі спільним компонентом «citizen» формувався впродовж тривалого періоду часу X – XVIII століть. Наводимо витяг з таблиці (аналіз 8 основних складових ЛСП «citizen»), що містить у собі данні стосовно етимологічного аналізу всіх 58 лексем:

Таблиця 1

Результати етимологічного аналізу лексичних номінацій
зі спільним компонентом «citizen»

№		EDO	CEDEL	ConEDEL	EDMEBEW	SEDoME
1	Civilian	лат\д-фран	лат\фран	лат\фран	лат	Лат
2	Denizen	лат\д-фран	лат\д-фран	лат\д-фран	лат\д-фран	лат\д-фран
3	Dweller	с-англ	д-англ\с-англ	д-англ\с-англ	с-англ	д-англ
4	Inhabitant	лат\д-фран	лат\д-фран	лат\д-фран	лат\д-фран	лат\д-фран
5	Member of community	д-фран\с-англ	д-фран\с-англ\лат	лат\д-фран	д-фран\с-англ	д-англ\с-англ
6	Native	лат\с-фран	с-англ\д-фран	лат\д-фран	лат\д-фран	лат\д-фран
7	Resident	лат\д-фран	лат\с-англ	лат\д-фр	лат\д-фр	лат\д-фр
8	Subject	лат\д-фран	д-фран\с-англ	лат\д-фр	лат\д-фр	лат\д-фр

У результаті дослідження ми встановили, що 81% всіх проаналізованих лексем були запозичені та беруть свій початок від романських (57%): *aboriginal, associate, burgess, citizen, civilian, civvy, compatriot, denizen, immigrant, inhabitant* та ін., і загально германських основ (24%): *burgher, dweller, easterner, freeman, islander, northerner, suburbanite, townie, westerner* та ін..

Значна частина лексем походить із латинської мови (13%): *voter, veteran, urbanite, subject, inductee, constituency* та ін., важливо, що 44% досліджуваних лексем є непрямыми запозиченнями з латинської через французьку (38%): *tenant, tribesman, tribeswoman, socius, resident, representative, ratepayer, native* та ін., італійську (1%): *populace*, іспанську (1%): *comrade* та ін.. Деякі лексеми є запо-

зиченнями з грецької мови (4%): *autochthon, cosmopolite, ethnic* та ін., давньофранцузької через середньоанглійську (26%): *member, sojourner, scion, statesman, countryman, countrywoman, local* та ін.. І, загалом, лише дев'ять лексем, зі спільним компонентом «citizen» походять із давньоанглійського періоду розвитку англійської мови (13%): *islander, roomer, westerner, townsfolk, southerner, northerner, islander, freeman, easterner*.

У результаті нашого дослідження встановлено, що 64% лексем зі спільним компонентом «citizen» запозичені шляхом прямих або непрямих запозичень з французької мови: давньофранцузької/середньофранцузької. Це свідчить про те, що основний пласт лексем із семантичним компонентом «citizen» був сформований в період X-XV століть і продовжує збагачуватись поступово нашаровуючи нові рівні відповідно до мовних та позамовних реалій відповідного періоду розвитку мови.

Список використаних джерел:

1. Бойчук О.І. Порівняльний аналіз функціональної семантики лексичних номінацій ЛСП «CITIZEN\ГРОМАДЯНИН» /О.І. Бойчук //Науковий вісник ЧНУ. Германська філологія. – 2015. – № 740-741. – С. 254-259.
2. Левицький В.В. Етимологічні замітки / В.В. Левицький// Мовознавство. – 1994. – № 45. – С.8-12.
3. Маковский М.М. Етимология/ М.М.Маковский. – М.: Высшая школа, 1986. – 152 р.
4. Mykhaylenko Valery. On Dynamics of the components in the lexeme «Land» / V. Mykhaylenko // Problems of General, Germanic, and Slavic Linguistics. Papers for the 70-th Anniversary of Professor V.Levickij. – Chernivtsi: Knygy –XXI, 2008. – Pp.89-91.

СЕМАНТИКА І СЕМІОТИКА ЖАХУ В РОМАНІ
С. КІНГА «THE SHINING» ТА ЙОГО ЕКРАНІЗАЦІЇ

Вовк О. В.
аспірант

Київського університету імені Бориса Грінченка

У мовознавствичих студіях останніх років значна роль приділяється дослідженням, що пов'язані із вираженням емоцій у художніх творах та їх безпосередньому впливу на читача (напр., прізвиська, ініці). Так, у лінгвістичних студіях розрізняють поняття «емотивність» та «емоційність». Власне емоції існують одразу у двох семіотичних системах: з психологічної точки зору, емоції, по суті, є невербальними, оскільки вони мають певну фізіологічну екстеріорізацію (сміх, сльози, тремтіння, інтонація і т.д.) [7, с. 85]; вербальне ж вираження емоції у тексті або дискурсі відбувається за допомогою лексичних та фразеологічних одиниць (назви, вираження, описи) [7, с. 91]. Емоційність відображає внут-

рішній всесвіт чи стан людини через зовнішні психо-фізіологічні поведінкові реакції, а реалізація емотивності відбувається у тексті за допомогою лексичних одиниць [1, с. 14]. Таким чином, емотивність, виступаючи засобом художнього тексту, може стимулювати емоційність. А емоційність, своєю чергою, функціонує разом із мовою та компенсує мовні засоби.

Сфера мовної комунікації постійно розширюється і окрім звичних для нас виражень емоцій шляхом жестів, міміки, інтонації, знаків тощо, у просторі кіно чи інтернету додаються символи, іконічні знаки, звуки, анімації у різноманітності своїх форматів (наприклад 3D). На думку Ч. Форсвілла, ці елементи мають у своїй суті те, чого не вистачає мові – це однозначне сприйняття їх людиною [3, с. 3]. Таке поєднання знакових, звукових та візуальних систем утворюють так званий мультимодальний дискурс [3, с. 13], що на сьогоднішній день досліджується в рамках лінгвосоціотики та когнітології (Ch. Forceville, M. Turner, P. Stockwell, M. Antonović та ін.). Мета нашої роботи полягає у визначенні ролі відповідних позалінгвістичних засобів, що сприяють репрезентації емоційного концепту HORROR у екранізації С. Кубрика роману С. Кінга «The Shining».

У концептуальній картині світу либонь кожного народу, можна знайти концепт ЖАХ. Ця оперативна змістова одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи і мови [5, с. 5] представлена в свідомості як емоційний концепт. Під емоційним концептом розуміємо етнокультурно обумовлене, складне, структурно-смісловне, ментальне, як правило, утворення, що базується на понятійній основі. Воно включає у себе не тільки сам образ, але й культурну цінність у процесі рефлексії та комунікації об'єктів світу, що його оточує, та викликає пристрасне відношення людини до них [2, с. 47]. Окрім того, що у жанрі «horror» переважають емоції жаху і страху у різних своїх проявах, емоційний концепт слугує полотном для розвитку його ближньої та дальньої периферії, що створюють унікальний, містичний і жахаючий світ, який проектується до глядача, дозволяючи йому відчувати повну палітру емоцій, що їх хотів передати автор.

Жах є однією із найпотужніших емоцій, що може охопити людську свідомість [8, с. 11]. Такі композиційні елементи, як нетривіальний образ героя, поєднання буденного та фантастичного часу й місця дії, відсутність кінцівки створюють колоритну картину емоційної складової цілого жанру літератури та мистецтва. Так, у кіно емоційність реалізується через такі режисерські та операторські прийоми як звучання голосу «поза кадром», типажі героїв, пейзажі, антураж, план зйомки, музика, звукові та візуальні ефекти, жести та міміка героїв, тобто ті позалінгвістичні засоби, якими насичений фільм, а емотивність представлена словесним вибором режисера, сценариста та, часом, акторів, адже кіномистецтво – це результат колективної творчості.

Таким чином, режисери намагаються залишитися не тільки в рамках жанру «horror», але й максимально зберегти елементи художнього твору, що екранізується, компенсуючи емотивність у романі емоційністю на екрані.

Аналіз емоційного концепта HORROR у екранізації починаємо із визначення місця цього концепта по відношенню до інших, що включають схожі ознаки. Було встановлено, що в літературі, а отже і кіномистецтві, реалізуються

і дотичні (О.П. Воробйова) концепти FEAR, RECOIL, MACABRE та TERROR. Так, аналіз словникових дефініцій показав, що концепт FEAR у багатьох випадках може ототожнюватися із HORROR, але інтенсивність першого у рази менша й близька до української дефініції «переляк». RECOIL віддзеркалює відчуття жаху і огиди одночасно, концепт MACABRE характеризує стан, що зазвичай супроводжується психічними розладами або фізичними недугами та змінами; концепт TERROR – тип жаху, який може виникати у людини без наявного об'єкту страху, та є знаком моторошного відчуття, що виникає у неї під час неочікуваної ситуації.

Дослідження вербальної репрезентації концепта розпочинаємо із аналізу твору С. Кінга «The Shining», що ляг в основу екранізації. Було встановлено, що вербальна сторона концепта HORROR представлена, з одного боку, лексемами, які становлять безпосередньо близький синонімічний ряд: *shock, fear, disgust, fright, dread, terror, alarm, dismay, anxiety, scare, awe, horror, panic, apprehension* тощо, та словесними образами, напр., епітетами *extremely, very strong, intense, extreme, gigantic, scared* словесними метафорами, утвореними від концептуальних метафор, цариною мети яких є концепт HORROR, тоді як цариною джерела – концепти: (а) FROST / CHILL, напр.: «*She was frozen in her panic*» [11, р. 115]. Відчуття заціпеніння героя, який перебуває у стані нажаханості, передається через асоціацію із станом замерзлості; (б) PREY, напр.: «*...staring at the black hole in the center of the brass nozzle like a bird-stared-at-snake, he would stay here until his daddy found him and then what would happen?*» [11, р. 119]. Стан героя аналогічний тому, який відчуває здобич, яку вже впольовано і вона приречена на загибель й, що найстрашніше, жертва цілком це усвідомлює. З лінгвістичної точки зору автор створює неологізм шляхом складання основ; (в) PALSY, напр.: «*For a moment Danny stood as if paralyzed by his father's face*» [11, р. 256]. Загалом, лексема *paralyzed* передає той же стан, що і у випадку із лексемою *frozen*, аналізованого вище.

Аналіз нелінгвістичної складової концепта включає у себе «допоміжні» паралінгвістичні елементи, що функціонують паралельно із мовою героя: інтонація, що може варіюватися від тихої й тремтячої до сильної та голосної, розширення зниць героїв в крупних планах, уповільнення / пошкваллення жестикуляції, міміка. Ці складові розглядатимуться за такими критеріями, як швидкість / повільність, крик / шепіт, посилення мімічних рухів і жестів / ступор. Згідно із психологічними дослідженнями, людина, що перебуває у стані жаху неспроможна себе мобілізувати, відчуває пригніченість, заціпеніння, загалом, відсутність активної реакції щодо усунення джерела страху [6]. На нашу думку, така поведінка героїв може сприяти активізації концепту HORROR.

Детальний аналіз екранізації С. Кубриком роману Стівена Кінга «The Shining» показав, що основний емоційний концепт HORROR зазнає змін, проходячи шлях від вербалізації до семіотизації. Незважаючи на спільні жанрові складові твору та кінострічки, кардинально різниться реалізація емоційного концепту, його ближня та дальня периферія.

Так, у 98% героїв екранізації не описують власних відчуттів словами – усюди діють паралінгвістичні елементи. Більше того, 98% лексем, що вилетіли у

вербалізоване середовище роману, зникають у процесі семіотизації. Наприклад, впродовж фільму герої лише 2 рази вжили лексему «scared».

Частково у кінострічці зберігаються та підкреслюються царини джерела, які було реконструйовано в романі. Царина PREY актуалізується, коли камера набігає крупним планом на об'єкт, що є жертвою, при цьому глядач має змогу роздивитися емоції та погляд актора до найдрібніших деталей, а сам герой заступає 90%, а то і 100% екрану. Такий прийом утворює нові метафоричні зв'язки ЖАХ – ЦЕ БЛИЗЬКО й ЖАХ – ЦЕ НЕОСЯЖНЕ. У цей самий час, символічні елементи кінофільму реалізуються у своїх метафоричних та метонімічних зв'язках, напр., ГОТЕЛЬ – ЦЕ ЗЛО; НАПРУГА – ЦЕ СТРАХ; КАРНАВАЛ замість ЖАХУ; ЖАХ – ЦЕ «REDRUM» та ін. З цього випливає, що мультимодальний простір кінострічки породжує більше зв'язків символічного та іконічного характеру, ніж літературний твір.

Отже, проведене нами дослідження довело, що емоційний концепт HORROR проходить складний шлях трансформації у мультимодальному середовищі в порівнянні із художнім дискурсом. Запропонований метод аналізу дозволив виділити нові метафоричні та метонімічні зв'язки, що реалізуються за допомогою таких знакових елементів як емоції героїв, інтонації, декорації та звукові ефекти, які функціонують разом з мовленням, та видозмінюють наповнення концептів FROST / CHILL, PREY та PALSY, що висуваються у романі. Незважаючи на те, що режисер відійшов від основної ідеї роману, змінивши персонажів на свій смак та додавши низку нових елементів, він проявив себе як співавтор кінодискурсу.

Список використаних джерел:

1. Гнезділова Я. В. Емоційність та емотивність сучасного англо-мовного дискурсу: структурний, семантичний і прагматичний аспекти: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / Ярослава Володимирівна Гнезділова. – К., 2007. – 190 с.
2. Красавский Н. О. Эмоциональные концепты в немецкой и русской лингвокультурах: Монография / Н. О. Красавский. – Волгоград: Перемена, 2001. – 495 с.
3. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафоры, которыми мы живем: Пер. с англ. / Под ред. и с предисл. А. Н. Баранова. – М.: Едиториал УРСС, 2004. – 256 с.
4. Логінов С. Який Жак [Електронний ресурс] / С. Логінов. – Режим доступу: <http://www.rusf.ru/loginov/books/story04.htm>
5. Никитина И. Ю. Понятие «концепт» в когнитивной лингвистике / И. Ю. Никитина. – М.: МАКС Пресс, 2002. – 184 с.
6. Фрейд З. О правомерности выделения из неврастении симптома комплекса, называющегося «невроз страха» (1895) [Электронный ресурс] / З. Фрейд. – Режим доступу: <http://psychoanalyse.narod.ru/fre1894a.htm>
7. Шаховский В. И. Значение и эмотивная валентность единиц языка и речи / В. И. Шаховский // Вопросы языкознания. – Волгоград: Перемена, 1984. – 109 с.
8. Carroll N. The Philosophy of Horror / N. Carroll. – N.Y. & L.: Routledge, 1990. – 256 p.

9. Forceville Ch. Creativity in Pictorial and Multimodal Advertising Metaphors. – Ch: University of Chicago Press, 1980. – 114 p.

10. King S. Good Reads [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.goodreads.com/author/quotes/3389.Stephen_King

11. King S. The Shining / S. King. – N.Y. & L.: Random House, 1977. – 307 p.

СЕМАНТИЧНА СТРУКТУРА СКЛАДНИХ МЕТАФОРИЧНИХ НАЙМЕНУВАНЬ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Войцішук Ж. В.

викладач німецької мови кафедри романо-германської філології
Рівненського державного гуманітарного університету

У сучасному українському мовознавстві домінує погляд на метафору як на художній засіб, цей феномен аналізують насамперед на матеріалі художньої літератури, про що свідчить значна кількість новітніх досліджень, зокрема, дисертаційних (Н. Варич, Т. Деркач, Т. Єщенко, Н. Чендей, Т. Матвеева, О. Тищенко). Дослідники [5] схильні вбачати в метафорі взаємодію словотвірних, когнітивних й етнокультурних процесів. І метафори, і композити виникають на базі кількох вихідних концептів, які разом можуть утворювати досить незвичайні комбінації змісту й висвітлювати вже відомі риси одного об'єкта крізь призму характеристик іншого. Спираючись на дослідження вітчизняних науковців (І. Гонта [1]; Т. Зевахіна [2]; І. Кобозева [3]; О. Чудінов [6]), ми розуміємо метафоричне складне слово як явище, що має когнітивний і гештальтний характер, відображає підсумки мовної, когнітивної та номінативної діяльності людини, вербалізує встановлені свідомістю відношення між різними концептосферами. Ми припускаємо, що композит-метафора утворюється на межі мовної і когнітивної сфер та здатен відбивати метафоричні операції у фреймах. При метафоризації відбувається порушення семантичного узгодження між словами, а в нашому випадку, між компонентами складного слова. Так, механізм творення метафори може відбуватися за рахунок перенесення за подібністю двох речей, або двох думок про них.

В. Фляйшер називає узагальнене семантичне співвідношення між безпосередніми складовими композита «словотворчим значенням» [7, с.12]. Науковець дає співвідношення структури та семантики в метафоричних композитах, виділяючи серед них п'ять різних видів: 1) композити, повністю метафорично переосмислені (*Augenblick*); 2) композити, в яких джерелом метафоризації виступає другий компонент, а перший може бути використаний замість усього компонента за умови втрати образності (*Informationsflut*); 3) композити, в яких перший компонент є джерелом метафоричного образу, а другий може бути використаний замість усього слова (*Kopfbahnhof*); 4) композити, в яких семантика обох компонентів важлива для створення образності

Журнал «Památky archeologické a místopisné» як чинник формування національної ідентичності Кость С. С.	44
---	----

НАПРЯМ 3. ЛІТЕРАТУРА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Художня інтерпретація апокрифічних легенд крізь призму наукової фантастики в романі Доріс Лессінг «Шикаста» Тиховська О. М., Бура І. О.	47
--	----

Засоби матеріалізації часу в романі Юстейна Гордера «Помаранчева дівчинка» Кохан Р. А.	50
---	----

Театральні адаптації міфу про Франкенштейна Прищена Т. В.	54
---	----

НАПРЯМ 4. РОМАНСЬКІ, ГЕРМАНСЬКІ ТА ІНШІ МОВИ

Абревіація як спосіб термінотворення у японській літературознавчій термінології Аністратенко Л. С.	56
---	----

Історична семантика складових ЛСП «CITIZEN» Бойчук О. І.	59
--	----

Семантика і семіотика жаху в романі С. Кінга «The Shining» та його екранізації Вовк О. В.	61
--	----

Семантична структура складних метафоричних найменувань сучасної німецької мови Войцішук Ж. В.	65
--	----

Методика дискурс-аналізу в дослідженні оказіонального словотворення в кінодискурсі Гайданка Д. В.	68
--	----

Епітети як засоби вираження оцінного значення Жигало Н. М.	71
--	----

Ізотопія мотиву «опір» в романах Дж. М. Кутзее: лексико-семантичний аспект Ізотова Н. П.	74
---	----

Інтенсифікуючі компоненти колоронімів у німецькій мові Капніна Г. І.	77
--	----

Фреймовий підхід до систематизації дискурсу сфери екології та природних ресурсів Ковалик Н. В.	80
---	----

Транстермінологічні процеси у термінології тенісу Коваль О. П.	83
--	----

Вплив скандинавських запозичень на розвиток англійської мови в середньовічний період Косінова В. Е.	85
--	----

Deutschen Substantive onomatopoetischer HERKUNFT Ladtschenko M. M.	89
--	----

Sprachpraktische landeskunde: über das thema «schönheit» im deutschunterricht sprechen Lange Anja	92
--	----

Writer presence in English academic essays: corpus based approach Livytska I. A.	95
--	----

Щодо дослідження просодичної організації мови Матієнко-Сільницька А. В.	98
---	----

Звукосимволізм у граматиці і тексті Мельничук Р. І.	100
---	-----

Сфери розповсюдження італізмів в європейських мовах Морошану Л. І.	104
--	-----

Vers la question de l'identite culturelle et linguistique Pougatch V. B.	106
--	-----

Синонімія та антонімія складних іменників спортивної тематики (на матеріалі сучасної німецької публіцистики) Радзійон В. М.	109
--	-----

Типологическая общность в развитии германских языков Робу Н. В.	112
---	-----

Метафоричні моделі репрезентації релігійних знань Сидоренко І. А.	114
---	-----

Guided reading: providing individual support within a group setting Smirnova N. M.	116
--	-----